

ЗАГАДКИ ОДНІЄЇ БІОГРАФІЇ: МАКСИМ СОЗОНТОВИЧ БЕРЕЗОВСЬКИЙ

Не всі знають, що великий українець, всесвітньо відомий композитор, диригент і співак Максим Березовський (1745–1777) визнаний класиком європейської музики.

Разом із Дмитром Бортнянським він створив новий класичний тип хорового співу. Після Моцарта Березовський став другим композитором не італійцем, пам'ять якого вшанована встановленням меморіальної дошки у всесвітньо відомому центрі культури та мистецтва Італії – Болонській академії.

Народився майбутній композитор у місті Глухові на Чернігівщині. Вищу освіту здобув у Києво-Могилянській академії. У 1758 році був відряджений до Петербурга, де став солістом у придворній співочій капелі князя Петра Федоровича (Петра III). У 1759–1760 роках виступав як співак-соліст в Італійській оперній трупі в Оранієнбаумі та Петербурзі. У 1769 році навчався у Болонській філармонічній академії, яку закінчив з відзнакою. У 1771 році отримав звання *maestro di musica* і був обраний членом Болонського філармонічного товариства. Був зарахований церковним півчим і капельмейстером Придворної співочої капели. У 1777 році через постійні нестатки та неможливість знайти застосування своїм творчим силам покінчив життя самогубством (нині версія про самогубство піддається сумніву біографами Березовського) [1; 2; 3].

Далеко не кожному діячеві культури судилося стати виразником настроїв свого часу, його «візитною карткою». Поряд із видатними українцями Дмитром Бортнянським і Артемієм Веделем, Максим Созонтович Березовський увійшов у історію української музики як яскравий представник переломної для всієї світової культури епохи, що знаменувала собою перехід від бароко до класицизму. У масштабах української культури фігура Березовського цілком співставна із феноменом Моцарта в західноєвропейському мистецтві. Біографія Максима Березовського, якщо порівняти її з життєписами інших українських композиторів XVIII ст., містить чи не найбільшу кількість неясних та заплутаних відомостей, чому сприяла повість відомого російського письменника XIX ст. Нестора Кукольника «Максим Созонтович Березовський». Багато пізніших біографів композитора у своїх роботах спиралися саме на це джерело, що розповідає про національну та соціальну трагедію не визнаного на батьківщині геніального самородка [7; 11].

Ймовірно, що початкову музичну освіту майбутній композитор отримав у Глухівській співочій школі, як була заснована 1730 р. й готувала професійні кадри для Санкт-Петербурзької придворної співочої капели. В отроцтві Березовський навчався в Київській духовній семінарії. Перше

авторитетне свідчення про творчість Березовського знаходимо у книзі академіка Якоба фон Штеліна «Вісті про музику в Росії». Він пише, що крім успіхів опер італійця Галуппі, в Росії популярні хоріві твори «малоросійських композиторів», серед яких «видвинувся ныне состоящий придворным камерным музыкантом Максим Березовский, обладающий большим дарованием, вкусом и искусством в композициях церковных произведений изящного стиля» [5; 6].

1765 року Березовський виїхав до Італії та направився у Болонью, де на той час процвітала Філармонічна академія, ідейним наставником якої був Джованні Баттіста Мартіні. Найвище звання Академії – «академік композиції» – давало право на посаду капельмейстера без додаткових іспитів та відкривало шлях до широкого визнання у Старому Світі. Майже всі члени Академії були учнями падре Мартіні, а найвідомішим із них – геніальний австрійський композитор Вольфганг Амадей Моцарт, який став членом Болонської академії у 14 років [8; 9; 10].

Березовський також був учнем Мартіні. Н. Кукольник пише, що Березовський складав іспит разом із В. А. Моцартом, але це не так. «Колегою» Березовського був найвідоміший свого часу, а нині незаслужено забутий чеський оперний композитор Йозеф Мисливечек. Саме спілкування з Мисливечekom спонукало Березовського взятися згодом за створення опери. Екзаменаційні роботи Березовського – «чернетка» й «чистовик – збереглися в архіві Академії. Це єдині, написані власною рукою ноти Березовського, що дійшли до нас [7].

Після складення іспиту композитор залишив Болонью і вирушив у подорож Італією. На рукописах різних його творів знаходимо дату та місце їхнього створення. Так, віднайдена лише у ХХ ст. «Соната для скрипки і чембало» датована 1772 р. із вказівкою місця написання – Піза, а єдину відому нам оперу «Демофонт» композитор створив 1773 р. у Ліворно, спеціально для карнавалу. Чотири відомі нам номери з цієї опери свідчать про неабиякий композиторський талант Березовського [4; 12].

Обставини життєвого шляху Березовського викликають безліч запитань. Коли і де він народився? У повісті Н. Кукольника зазначено тільки рік народження; пізніше, скоріше за все, до нього штучно приєднали місяць, а потім і число. Чому композитор, який спочатку викликав фурор і пізніше підтвердив своє право на місце серед великих композиторів ХVIII ст., закінчив життя самогубством? Чому Березовський помер у повній самотності? Зовсім недавно було знайдено партитуру Одинадцятій симфонії Березовського, і є вказівка на існування Тринадцятій. Чи знайдемо ми колись інші його твори?

Список використаних джерел

1. Галюк М. Терновий вінок генія // Українська музична газета. – 2001. – № 1–2. – С. 8.
2. До 250-річчя від дня народження М. Березовського // Музика. –

1996. – № 1. – С. 2–9.
3. Іванов В. Велич творця // Українська культура. – 1995. – № 9–10.
  4. Івченко Л. Таємниця симфонії синьйора Березейоло // Музика. – 1996. – № 1. – С. 6–8.
  5. Кияновська Л. Максим Березовський // Розповіді про композиторів. – К., 1994. – Вип. 1. – С. 57–70.
  6. Королюк Н. Максим Созонтович Березовський // Маленькі історії про українських композиторів 18–20 ст. – К.: Радуга, 1998. – Ч. 1. – С. 9–26.
  7. Кукольник Н. В. Максим Созонтович Березовский. Исторический рассказ // Предания веков. Русская историческая повесть XIX – начала XX столетия. – К.: Дніпро, 1991. – 56 с.
  8. Лебединська Т. Світочі // Українська культура. – 1993. – № 1. – С. 11–17.
  9. Муха А. [Композитори України та української діаспори](#). – К., 2004.
  10. Ольховський А. Нарис історії української музики. – К.: Музична Україна, 2003. – С. 225.
  11. Перехожук Ж. Святкування ювілею // Музика. – 1996. – № 1. – С. 2–3.
- Степаненко М. Максим Березовський. Соната для скрипки і чембало. – К., 1983.